

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

Кафедра соціології

Робоча навчальна програма дисципліни
ВСТУП ДО ҐЕНДЕРНИХ СТУДІЙ
2015-2016 навчальний рік

Організаційно-методична характеристика навчальної дисципліни	
Академічна характеристика	Структура
Рік навчання – 3 Семестр – 6 (весняний) Кількість годин на тиждень – 4 Статус курсу – нормативний Кількість кредитів ЄКТС – 4	Загальний обсяг годин – 144, з них: лекційних – 28, семінарських – 24, самостійної роботи – 92. Вид підсумкового контролю: іспит

Укладачка: Тамара Марценюк, к.соц.н., доцентка кафедри соціології tarakuta@gmail.com, 4-214
Майже усі публікації авторки курсу знаходяться у вільному доступі на <http://ekmair.ukma.edu.ua/>

АНОТАЦІЯ

Метою курсу є ознайомити студенток і студентів із гендерними аспектами соціальної структури суспільства і розвинути базові навички критичного аналізу соціальних питань. На курсі розглядатимуться особливості гендерної термінології, методологічні пояснення гендерної нерівності (соціальний конструктивізм на протигагу біологічному детермінізму), результати емпіричних соціологічних і статистичних досліджень, інтерпретації соціально-культурних відмінностей у життєдіяльності чоловіків і жінок. Окрім того, обговорюватимуться такі питання, як виникнення і розвиток гендерних досліджень, гендерно-рольові стереотипи та гендерна соціалізація у суспільстві, сексуальність як соціально-культурне явище, гендерні відносини в сім'ї, у сфері освіти і трудової зайнятості, розподіл влади і політичної діяльності у суспільстві; аналізуватиметься фемінізм як суспільна думка та політична практика, а також перспективи гендерної рівності у сучасному суспільстві тощо.

У результаті вивчення курсу студентки і студенти повинні *знати* основний концептуальний апарат із гендерних студій, гендерного виміру соціальної структури суспільства; стан гендерних відносин загалом у західних суспільствах, і в Україні зокрема; міжнародний досвід запровадження гендерної рівності та *вміти* пояснювати основні поняття курсу; ідентифікувати особливості стану гендерних відносин в основних сферах суспільного життя та визначати можливі шляхи його покращення; формулювати причини та наслідки гендерної стратифікації та нерівності в сучасних суспільствах; висловлювати та аргументувати власну позицію стосовно проявів гендерної (не)рівності в українському суспільстві; окрім того, передбачається, що курс спонукає студенток і студентів бути більш гендерно чутливими та толерантними у ставленні до оточуючих.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

1. Вступна лекція: Виникнення, розвиток і зміст гендерних студій (4 год). 14 січня
2. Основні поняття гендерних студій: гендер і влада, гендерна стратифікація суспільства (2 год). 21 січня

3. Історичні передумови звернення до гендерної тематики: досягнення фемінізму як руху за рівні права і можливості жінок і чоловіків (2 год). *28 січня*
4. Основні парадигми інтерпретації гендерних відносин у суспільстві: від есенціалізму до соціального конструктивізму. Методологія гендерних досліджень (2 год). *4 лютого*
5. «Коди гендеру»: гендерні відмінності та нерівності у суспільстві. (2 год). *11 лютого*
6. Як виховуються хлопчики і дівчатка: механізми та особливості гендерної соціалізації (2 год). *18 лютого*
7. Сексуальність як соціально-культурне явище: гендерні аспекти (2 год). *25 лютого*
Тиждень самотійної роботи – 29 лютого–4 березня
8. Гендерні відносини в сім'ї. Гендерна сімейна політика (2 год). *10 березня*
9. Гендерні особливості інституту освіти (2 год). *17 березня*
10. Гендерні відносини у сфері зайнятості (2 год). *25 березня*
11. Гендерні відносини, розподіл влади і політична діяльність у суспільстві (2 год). *31 березня*
12. Соціологія маскулінності. Чоловічі студії та чоловічий рух (2 год). *7 квітня*
13. Гендерні питання в українському суспільстві: виклики і перспективи змін (2 год). *14 квітня*

ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Виникнення, розвиток і зміст гендерних студій. 21 січня

1. Зміст і суть поняття «гендер».
2. Теорія «лінз гендера» відповідно до С. Бем. Критика андроцентризму культури та соціально-гуманітарного знання.
3. Теорія гендерованого суспільства у М. Кіммела. Ознаки гендеру, гендерні відмінності та нерівності.

Основна література:

1. Бем С. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / Пер. с англ. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – Введение (С. 33-36), Глава 3. Андроцентризм (С. 77-81).
2. Кіммел М. Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – Розділ 1. Вступ, Розділ 2. Заповідано природою: Біологія формує статі (С. 1-68).
3. Пушкарёва Н. Что такое «гендер»: первые определения понятия // Гендерная теория и историческое знание. – СПб.: Алетейя, 2007. – С. 160-174.

Додаткова література:

1. Воронина О.А. Социокультурные детерминанты развития гендерной теории в России и на Западе // Общественные науки и современность. - 2000. - № 4.- С. 9-19.
2. Горошко Е. Гендерная проблематика в языкознании // Введение в гендерные исследования. Ч. 1: Учебное пособие / Под ред. И.А.Жеребкиной. - 2001. – С. 508-542.
3. Здравомыслова Е., Темкина А. Ушёл ли в прошлое патриархат? Специфическая власть слабого пола // Гендер для «чайников» 2– М.: «Звенья», 2009.– С. 25-42.
4. Здравомыслова Е.А., Темкина А.А. Исследования женщин и гендерные исследования на Западе и в России // Общественные науки и современность. - 1999. - № 6.
5. Маерчик М. Гендер і стать: від бінарності до багатоманіття (Розділ 1) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маерчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 11-27.
6. Маерчик М. Розвиток теорій гендеру і статі (Розділ 3) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маерчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 41-58.

7. Мельник Т.М. Гендер як наука та навчальна дисципліна // Основи теорії гендеру: навчальний посібник / [відповід. ред. М.М. Скорик]. – К.: К.І.С., 2004.– С. 10-29.
8. Тартаковская И. Биологические факты и политические интерпретации: разделись беспощадно мы на женщин и мужчин... // Гендер для «чайников». – М.: «Звенья», 2006. – С. 12-26.
9. Чухим Н. Гендер та гендерні дослідження в ХХ ст. // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2000. – № 17.– С. 22-29.

Тема 2. Гендерні студії і гендерна стратифікація суспільства. 28 січня

1. Гендерні відносини та гендерна стратифікація у суспільстві. Гендер і влада.
2. Теорія радянських і пострадянських гендерних контрактів. Становлення сучасного гендерного порядку в пострадянському суспільстві.
3. Вивчення гендерного порядку суспільства: гендерні студії. Міждисциплінарний характер гендерних студій.

Основна література:

1. Темкина А., Здравомыслова Е. История и современность: гендерный порядок в России // Гендер для «чайников». – М., 2006. – С. 55-84.
2. Темкина А., Роткирх А. Советские гендерные контракты и их трансформация в современной России // Социс. – 2002. – № 11. – С. 4-15.
3. Ярская-Смирнова Е. Возникновение и развитие гендерных исследований в США и Западной Европе // Введение в гендерные исследования. Ч. 1: Учебное пособие / Под ред. И.А.Жеребкиной. – 2001. – С. 17-48.

Додаткова література:

1. Синчак О. За рівність мовну і позамовну // Журнал соціальної критики «Спільне». – 8 березня 2011 р.
2. Тартаковская И.Н. Гендерная социология – М.: ООО «Вариант» при участии ООО «Ревский Простор», 2005. - Лекция 6. Становление современной российской гендерной системы. – С. 114-135.
3. Хубер Дж. Теория гендерной стратификации // Антология гендерной теории. – Минск, 2000.
4. Connell R.W. Gender. Part 4. Gender Relations (Patterns in gender & Four dimensions of gender). – Cambridge: Polity Press, 2002. – P. 53-68.

Тема 3. Фемінізм як соціальна теорія і суспільний рух. 4 лютого

1. Теорія і практика фемінізму: найбільш поширені класифікації.
2. Фемінізм «другої хвилі» та соціальні проблеми жінок.
3. Феміністична «радикальна» критика: на прикладі праці А. Дворкін.

Основна література:

1. Дворкин А. Гиноцид или китайское бинтование ног // Антология гендерной теории. — Минск, 2000. - С. 12-28.
2. Эллиот П., Мендел Н. Теории феминизма // Гендерные исследования: феминистская методология в социальных науках / Под ред. И. Жеребкиной. – Харьков : ХЦГИ, 1998.— С. 15-46.
3. Темкина А. Женское движение второй волны: истоки, концептуализация и результаты // Введение в гендерные исследования. Ч. 1: Учебное пособие / Под ред. И.А. Жеребкиной. - 2001. – С. 664-695.

Додаткова література:

1. Де Бовуар С. Друга стать. К.: Основи, 1994.

2. Жеребкіна І. “Кто боится феминизма в бывшем СССР?” // *Femina Postsovetica*. Украинская женщина в переходный период: от социальных движений к политике. – ХЦГИ, 1999. – С. 41-42, 57-68.
3. Маєрчик М. Феміністична політична теорія як основа гендерної політики (Розділ 11) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 179-186.
4. Плахотнік О. Постсоветский феминизм: украинский вариант // *Гендерные исследования*. – 2008. - № 17. – С. 183-198.
5. Попкова Л. Теория и практика современного феминизма: женское движение в США // *Ведение в гендерные исследования*. Ч. 1: Учебное пособие / Под ред. И.А. Жеребкиной. - 2001. – С. 635-663.
6. Ушакин С. Политическая теория феминизма: современные дебаты // *Введение в гендерные исследования*. Ч. I: Учебное пособие / Под ред. И. А. Жеребкиной — Харьков: ХЦГИ, 2001; СПб.: Алетейя, 2001.– С. 107-146.

Тема 4. Основні парадигми інтерпретації гендерних відносин у суспільстві. Методологія гендерних досліджень. 11 лютого

1. Біологічний есенціалізм vs. соціальний конструктивізм: пояснення гендерних відмінностей і відносин.
2. Теоретичні засади соціального конструювання. Основні положення соціально-конструктивістського підходу.
3. Феміністичний підхід до інтерпретації якісних даних.

Основна література:

1. Бем С. Биологический эссенциализм // *Линзы гендера: трансформация взглядов на проблему неравенства полов* / Пер. с англ. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. - С. 39-58.
2. Здравомыслова Е.А., Темкина А.А. Социальное конструирование гендера: феминистская теория // *Ведение в гендерные исследования*. Ч. 1: Учебное пособие.- СПб., 2001. – С. 147-173.
3. Мещеркина Е. Феминистический подход к интерпретации качественных данных: методы анализа текста, интеракции и изображения // *Ведение в гендерные исследования*. Ч. 1: Учебное пособие.- СПб., 2001. – С. 197-237.

Додаткова література:

1. Гофман И. Гендерный дисплей // *Введение в гендерные исследования*. Ч. II.: Хрестоматия. – СПб., 2001.
2. Здравомыслова Е.А., Темкина А.А. Создание гендерной идентичности: методика анализа интервью // *Гендерные исследования*. – 2000. - № 5. – С. 211-225.
3. Здравомыслова Е.А., Темкина А.А. Социология гендерных отношений и гендерный подход в социологии // *СОЦИС*. - 2000. - № 11. – С. 15-24.
4. Кімелл М. Нерівність і відмінність // Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – С. 133-165.
5. Клименкова Т. Феминистские стратегии интервьюирования и анализа данных // *Возможности использования качественной методологии в гендерных исследованиях. Материалы семинаров* / Под ред. к.ф.н. М. Малышевой. М.: МЦГИ, 1997.
6. Лорбер Дж., Фарелл С. Принципы гендерного конструирования // Хрестоматия феминистских текстов / Под ред. Е.Здравомысловой и А.Темкиной. – СПб., 2000. – С.187—192.
7. Маєрчик М. Гендеровані влади: про теорію дискурсивних влад (Розділ 2) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 29-40.

8. Маєрчик М. Гендерована біологія: наукові факти і політичні інтерпретації (Розділ 4) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 61-75.
9. Мещеркина Е.Ю. Качественные методы в гендерной социологии // Гендерный калейдоскоп. Курс лекций. М.: Academia, 2002.
10. Уэст, К., Зиммерман Д. Создание гендера // Хрестоматия феминистских текстов. Переводы. – СПб., 2001.

Тема 5. Гендерні стереотипи та ролі у суспільстві. 18 лютого

1. Дослідження гендерних відмінностей та їхні результати.
2. Суть і зміст гендерно-рольових стереотипів.
3. Репрезентація гендерних відмінностей і гендерних відносин у культурних нарративах (ЗМІ, реклама, література тощо).

Основна література:

1. Бем С. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / Пер. с англ. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – Гл. 4. Гендерная поляризация, С. 149-180, 261-267.
2. Кіммел М. «Отже, ось у чому пояснення»: гендерний розвиток з погляду психології // Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – С. 101-132.
3. Оксамитна С.М. Гендерні ролі та стереотипи // Основи теорії гендера: Навчальний посібник. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 157-181.
4. Тартаковская И.Н. Репрезентация гендерных отношений в культурных нарративах // Гендерная социология. – С. 209-230.

Додаткова література:

1. Берн Ш. Исследования гендерных различий (Гл. 2) // Гендерная психология. – СПб., 2001. – С. 83-122.
2. Бойко К., Марценюк Т. Водіння автомобіля і гендерні стереотипи : міфи та реальність про жінок за кермом у контексті глобальних змін // Гендерний журнал "Я". – 2013. – № 2 (33) «Гендер і глобалізація». – С. 35-38.
3. Кіммел М. Соціальна психологія статевих ролей // Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – Р. 4, С. 124-132.
4. Кісь О. Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2003. - № 27.
5. Клецина И.С. Психология гендерных отношений: Теория и практика. – СПб.: Алетейя, 2004. – Гл. IV. 2. Гендерные стереотипы в межгрупповом взаимодействии.
6. Кон И.С. Ребенок и общество. М., 2003. – Гл. 3. Половой символизм и стереотипы маскулинности и феминности.
7. Левинсон А. Женщина как цель и как средство в отечественной рекламе // Женщина и визуальные знаки. - М., 2000.
8. Марценюк Т. О., Рождественська О. А. Гендерні стереотипи зовнішньої реклами (на прикладі Подолу міста Києва) // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. – 2009. – Т. 96. – С. 82-88.
9. Стандарт рівності: Посібник пресової практики з гендерної перспективи / Ю. Гончар, Т. Кузнецова, О. Погорелов, С. Штурхецький. – За ред. С.В. Штурхецького. – Рівне, 2015.
10. Тартаковская И.Н. Биологические факты и политические интерпретации: «Разделились беспощадно мы на женщин и мужчин» // Гендер для «чайников». – 2006. – С. 11-26.

Тема 6. Гендерна соціалізація і формування фемінностей та маскуліностей. 25 лютого

1. Формування гендерної ідентичності: основні теоретичні обґрунтування.

2. Особливості гендерної соціалізації у дитячому віці. Гендерна сегрегація в процесі соціалізації. Теорія гендерної схеми і її застосування в процесі соціалізації.
3. Роль основних чинників соціалізації: сім'ї, школи, групи однолітків, ЗМІ.

Основна література:

1. Бем С. Теория гендерной схемы и ее применение для развития ребенка // Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / Пер. с англ. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004.
2. Берн Ш. Дифференциальная социализация (Глава 1) // Гендерная психология. – СПб., 2001. – С. 45-69.
3. Кон И.С. Проблемы гендерной педагогики (Раздел IV. Гл. 4) // Ребенок и общество. М., 2003.

Додаткова література:

1. Гнатів Н., Марценюк Т. Наслідки гендерної соціалізації дітей у школі: на прикладі вивчення ставлення педагогів до хлопчиків та дівчаток // Гендерний журнал «Я», Гендерний інформаційно-аналітичний центр «Крона». – № 2 (24) «Школа і гендер». – 2010. – С. 30-35.
2. Горностаї П.П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності // Основи теорії гендера: Навчальний посібник. – К.: "К.І.С.", 2004. – С. 132-156.
3. Иванова Е. Гендерная проблематика в психологии // Ведение в гендерные исследования. Ч. 1: Учебное пособие/ Под ред. И.А.Жеребкиной. - 2001.
4. Маккоби Э. Два пола: растем порознь, живем вместе (електр. текст).
5. Марценюк Т. Гендерна соціалізація як процес формування маскулітних та фемінних ознак гендерної ідентичності // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки – 2004. – т. 32. – С. 33-41.
6. Омельченко Е. Становление гендера: кто и что помогает нам стать собой, а также женщинами и мужчинами // Гендер для «чайников». – М.: «Звенья», 2006. – С. 85-106.
7. Чодороу Н. Воспроизводство материнства: психоанализ и социология пола // Антология гендерной теории. - Минск, 2000.

Тема 7. Сексуальність як соціально-культурне явище: гендерні аспекти. 10 березня

1. Соціальне конструювання сексуальності.
2. Гендерні відмінності сексуальної поведінки. «Жіноча» і «чоловіча» сексуальності.
3. Сексуальна орієнтація і гомосексуальність.

Основна література:

1. Бем С. Сексуальная инверсия. Гомосексуальность // Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / Пер. с англ. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. - С. 123-149.
2. Кіммел М. Гендерована сексуальність // Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – С. 340-372.
3. Кон И.С. Человеческие сексуальности на рубеже XXI века // Вопросы философии. – 2001. - № 8.

Додаткова література:

1. Здравомыслова Е., Темкина А. Половой вопрос: социальное производство сексуальности // Гендер для «чайников». – М.: Звенья, 2006. – С. 161-178.
2. Кон И.С. Лунный свет на заре: лики и маски однополой любви. – М.: Олимп, 1998. – Часть 1. В лабиринтах познания. – С. 10-25, 75-87.
3. Кон. И.С. Сексуальная культура в России: клубничка на березке. - М., 1997.
4. Рубин Г. Обмен женщинами: заметки по политэкономии пола // Антология гендерной теории. - Минск, 2000.

5. Рубин Г. Размышляя о поле: заметки о радикальной теории сексуальных политик // Гендерные исследования. - 1999. - № 3.
6. Темкина А. Сценарии сексуальности и гендерные различия // В поисках сексуальности. – СПб., 2002.

Тема 8. Гендерні відносини в сім'ї. 17 березня

1. Особливості явища гендерованості сім'ї.
2. Гендерно-рольові очікування і поведінка в сім'ї.
3. Гендерні особливості розподілу сімейних обов'язків та домашньої праці.

Основна література:

1. Балабанова Е.С. Домашний труд как символ гендера и власти // Социологические исследования. – 2005. - № 6. – С. 109-120.
2. Берн Ш. Изменение гендерных ролей. Перемены в доме // Гендерная психология. – СПб., 2001. – С.280-289.
3. Кімел М. Гендерована сім'я // Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – С. 169-229.

Додаткова література:

1. Здравомыслова О.М. Семья и общество: гендерное измерение российской трансформации. – М.: УРСС, 2003.
2. Клецин А.А. Распределение домашних обязанностей между супругами: факты, проблемы, интерпретации // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2003. – Т. VI. - № 2.
3. Коллинз Р. Введение в неочевидную социологию (Гл.V. Любовь и собственность) // Антология гендерной теории. - Минск, 2000.
4. Кон И.С. Родительство как социокультурный феномен // Ребенок и общество. М.: Наука, 1988.
5. Лавриненко Н.В. Гендерні відносини в родині // Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: "К.І.С.", 2004.
6. Марценюк Т.О. Ранні шлюби в Україні: хто і чому одружується в ранньому віці // Наукові записки НаУКМА. - 2014. - Т. 161 : Соціологічні науки. - С. 83-90.
7. Стоюнина-Здравомыслова О. Семья: из прошлого в будущее // Гендер для «чайников». – М.: Звенья, 2006. – С. 141-160.

Тема 9. Гендерні особливості інституту освіти. 25 березня

1. Гендернова навчальна аудиторія.
2. Прихований навчальний план в системі освіти.
3. Гендерний аналіз змісту навчальної літератури.

Основна література:

1. Гайденок В., Предборська І. Українські підручники початкової школи: прихований навчальний план і гендерні стереотипи // Гендерна педагогіка: Хрестоматія. – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2006. – С. 223-238.
2. Кімел М. Гендерована навчальна аудиторія // Гендероване суспільство. – К.: Сфера, 2003. – С. 230-264.
3. Ярская-Смирнова Е. Гендерная социализация в системе образования: скрытый учебный план // Одежда для Адама и Евы. – М., 2001. – С. 93-110.

Додаткова література:

1. Баскакова М.Е. Высшее образование для мужчин и женщин // Гендерный калейдоскоп. – 2002.

2. В поисках гендерного воспитания : метод. пособие / О. Андрусик, Н. Водолажская, А. Ефимцева и др. ; под ред. О. Андрусик и О. Марущенко. — Харьков : Золотые страницы, 2013. — 144 с.
3. Гатто Дж. Фабрика марионеток. Исповедь школьного учителя. Скрытая суть обязательного школьного образования. — М.: Генезис, 2006.
4. Луценко О.А. Гендерна освіта й педагогіка // Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. — К.: "К.І.С.", 2004.
5. Марущенко О., Плахотнік О. Гендерні шкільні історії. — Харків: Монограф, 2012. — 88 с.
6. Марценюк Т. Участь чоловіків і жінок у різних галузях і рівнях освіти // Молодь України: від освіти до праці / [Оксамитна С., Виноградов О., Малиш Л., Марценюк Т.; за ред. С. Оксамитної]. — К.: ВПЦ НАУКМА, 2010. — С. 27-40.
7. Плахотнік О. Гендерова освіта: як навчальні заклади перетворюють дітей у дівчат і хлопців (Розділ 8) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. — К.: Критика, 2013. — С. 135-150.
8. Социология гендерных отношений. М.: РОССПЭН, 2004. — Глава 6. Социология образования: гендерное измерение.
9. Тартаковская И. Н. Гендерная экспертиза учебников для высшей школы. М., 2005. — С. 14-35 — Репрезентация женщин в учебниках по социологии.

Тема 10. Гендерні відносини у сфері зайнятості. 31 березня

1. Жінки і чоловіки на ринку праці.
2. Оплачувана та неоплачувана праця. Проблема розподілу домашньої праці. Гендерні моделі поєднання сім'ї та оплачуваної праці.
3. Гендероване місце роботи.

Основна література:

1. Барсукова С.Ю. Сущность и функции домашней экономики, способы измерения домашнего труда // Социологические исследования. — 2003. - № 12. — С. 21-31.
2. Берн Ш. Ограничения, накладываемые традиционной женской ролью // Гендерная психология. — СПб., 2001. — С. 123-162.
3. Кімелл М. Гендероване місце роботи // Гендероване суспільство. — К.: Сфера, 2003. — С. 265-310.
4. Марценюк Т., Плахотнік О. Гендерова робота: як ринок праці та хатня робота конструюють гендер (Розділ 5) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. — К.: Критика, 2013. — С. 77-96.

Додаткова література:

1. Близнюк В. Гендерні відносини в економічній сфері // Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. — К.: "К.І.С.", 2004.
2. Бурейчак Т.С., Марценюк Т.О., Хуткий Д.О. Гендерна (не-)рівність на ринку праці в АР Крим : індикатори, оцінки та інтерпретації // Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. - 2013. - Вип. 1(4) : Соціологія. - С. 53-58.
3. Гендер і праця, Журнал соціальної критики «Спільне». — № 6. — К., 2013.
4. Кесслер-Хэррис Э. Женский труд и социальный порядок // Антология гендерной теории / сост. и коммент. Е. Гаповой, А. Усмановой. — Минск, 2000. — С. 171-189.
5. Костюченко Т.С., Марценюк Т.О. «Жіночий» малий бізнес в Україні в період соціальних трансформацій // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. — 2011. — Випуск 5. — С. 226-233.

6. Мальцева И.О., Рошин С.Ю. Гендерная сегрегация и трудовая мобильность на российском рынке труда. – М.: Издательский дом ГУ ВШЭ, 2006. – 1.1. «Гендерная сегрегация на рынке труда: определение и причины». – С. 8-34.
7. Марценюк Т.О. Кращі практики забезпечення гендерної рівності на роботі: міжнародний досвід і Україна // Я : гендерний журнал. - 2014. - № 2. - С. 16-21.
8. Марценюк Т.О. Гендерна дискримінація на ринку праці в Україні (на прикладі сексуальних домагань) // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. – 2008. – Т. 83. – С. 50-55.
9. Тартаковская И. Работа: а счастье в труде? // Гендер для «чайников». – М.: Звенья, 2006. – С. 127-140.

Тема 11. Гендерні відносини, розподіл влади і політична діяльність у суспільстві. 7 квітня

1. Гендерна асиметрія розподілу влади у суспільстві.
2. Участь жінок і чоловіків у політичному житті суспільства: причини та наслідки суттєвих відмінностей.
3. Політика «позитивних дій» (гендерних квот) задля залучення більшої кількості жінок.

Основна література:

1. Мельник Т.М. Гендер у політиці // Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К, 2004. – С. 219-265.
2. Мозер Р. Влияние избирательных систем на представительство женщин в посткоммунистических государствах // Гендерная реконструкция политических систем. – СПб.: «Алетейя», 2004. – С. 797-819.
3. Темкина А. А. Теоретические подходы к проблеме политического участия: гендерное измерение // Гендерное измерение социальной и политической активности в переходный период (сборник научных статей) / Центр независимых социальных исследований. – СПб, 1996. – С. 13-18.

Додаткова література:

1. Гендерная интеграция: возможности и пределы социальных инноваций / [ред.-сост. О.Б. Савинская, Е.В. Кочкина, Л.Н. Федорова]. – СПб.: Алетейя, 2004. – С. 111-132.
2. Малышева М. Гендерное наполнение политического пространства в России: конец 20-го – начало 21 века
3. Оксамитна С. Гендерні аспекти праці та політики у дзеркалі громадської думки // Жінки в політиці: міжнародний досвід для України / За заг. ред. Я. Свердлюк та С. Оксамитної – К.: Атіка, 2006. – С. 156-174.
4. Приходько О. Гендерна політика: від громадських рухів до державних стратегій (Розділ 12) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 187-201.
5. Чикалова И. Гендерная проблематика в политической теории // Ведение в гендерные исследования. Ч. 1: Учебное пособие/ Под ред. И.А.Жеребкиной. - 2001.
6. Dahlerup D. Using Quotas to Increase Women's Political Representation // Women in Parliament: beyond Numbers / ed. by A. Karam. – Stockholm: International IDEA, 1998. – P. 91-109.
7. Matland R.E. Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems // Women in Parliament: beyond Numbers / ed. by A. Karam. – Stockholm, International IDEA, 1998. – P.65-90.
8. Women in National Parliaments. IPU, Inter-Parliamentary Union.

Тема 12. Соціологія маскулітності. Чоловічі студії та чоловічий рух. 14 квітня

1. Чоловічі студії: виникнення та розвиток. Дослідження чоловіків у пострадянському просторі.
- 2.

Основна література:

1.

- ПОЛОВИНА МАЙДАНУ: Жіночий голос протесту <https://www.facebook.com/groups/255422234633303/>
- Инициативная группа "За феминизм" <https://www.facebook.com/groups/zafeminizm/>
- Women's Democracy Network <https://www.facebook.com/groups/80282440677/>

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Тип роботи	Кількість балів
Робота на семінарах, участь у дискусіях і груповій роботі	30
Проміжна контрольна робота (на основі обов'язкової літератури із перших шести тем; 10 відкритих запитань по 1 балу; 10 хв)	10
Есе	30
Іспитова контрольна робота	30
РАЗОМ	100

ВИМОГИ І ОЧІКУВАННЯ ВІД РОБОТИ НА СЕМІНАРАХ

Обов'язковим є прочитання основної літератури до курсу. Знання текстів перевірятиметься на семінарських заняттях, контрольних роботах і при написанні есе. Прочитання додаткової літератури до курсу заохочується.

Максимально активна участь у семінарах (аргументований, логічний, підкріплений посиланнями на літературу, в тому числі, і на додаткову, коментар чи доповнення, запитання) – 5 балів.

Загалом дозволяється пропуск до 2 семінарських занять. Тобто, передбачається, що студентки і студенти повинні відвідати 10 семінарських занять.

Відпрацювання 3 і більше пропущених семінарських занять очікуються лише у випадку хвороби (бажана наявність медичної довідки), відрядження (бажано засвідчити документом), або іншої вагомої причини (яка пояснюється індивідуально). Відпрацювання передбачає прочитання і презентацію на семінарах дослідження / книги / статті тощо, яка вказана у додатковій літературі до одного із пропущених семінарів, що узгоджується індивідуально із викладачкою.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ПИСЬМОВЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне письмове завдання – це наукова творча робота (есеї), підсумок самостійного дослідження у рамках теми «Гендерованість освіти і освітніх закладів» (на прикладі дитячих садків, початкових і середніх шкіл, спеціалізованих навчальних закладів, технікумів, вузів тощо). Зокрема, ви описуєте ситуацію, яка знайома вам і/чи вашому близькому оточенню, і яка вас цікавить також із практичної точки зору. Придумайте доцільну назву для свого есею, беручи до уваги той аспект, який ви описуватимете.

Текст ви пишете у формі логічно структурованого есею, який містить вступ, основну частину і висновки. Ви повинні продемонструвати знання теоретичної літератури та критичні аналітичні здібності. Беріть до уваги обов'язкову і додаткову літературу до семінару на тематику гендерованої освіти.

Найбільш доцільна література:

- В поисках гендерного воспитания : метод. пособие / О. Андрусик, Н. Водолажская, А. Ефимцева и др. ; под ред. О. Андрусик и О. Марущенко. — Харьков : Золотые страницы, 2013. — 144 с.
- Марущенко О., Плахотнік О. Гендерні шкільні історії. – Харків: Монограф, 2012. – 88 с.

Обсяг есею – від 8 до 10 тис. знаків із пробілами. Зауважте, що не слід писати на широку тематику, а радше зосередитися на певній проблемі, яку ви вважаєте за доцільне проаналізувати.

Грамотне посилання на літературу – обов'язкове! Вживання теоретичного матеріалу повинно бути доцільним і фаховим. Будь-яке використання певних теорії чи термінів потребує посилання на джерело.

Запозичення у текстах фраз або ідей інших авторів / авторок без належного посилання (окрім загальновідомих речей) називається **плагіатом**, засуджується в усьому світі і на цьому курсі карається незарахуванням письмової роботи (нуль балів).

- Усі цитати мають бути оформлені лапками і супроводжуватися посиланням на конкретну сторінку(и) в конкретному тексті
- Якщо ви перефразовуєте або переказуєте ідеї іншої авторки / іншого автора своїми словами посилання теж необхідне (якщо доречно, то теж на конкретну сторінку(и))
- Перелік усіх джерел, на які ви посилалися, подається наприкінці тексту в списку літератури

Таблиця оцінювання есе

Тип роботи	Максимальна кількість балів
Логічна структура есе: наявність вступу, основної частини і висновків (які окремо не слід виділяти у тексті)	5
Змістовна частина есе: вдало підібрані аргументи та приклади для розкриття ідеї есе	10
Фахове використання термінології із гендерних студій (посилання на літературу у випадку цитування чи надання певної інформації) Ви повинні продемонструвати знання із курсу, зокрема, пройдені теми	10
Стилістика написання (оформлення роботи, грамотність, дотримання формальних вимог, у тому числі, і щодо обсягу)	5
Разом	30

Фінальна здача есе – очікування

Есе подаються в електронному вигляді (обов'язковий формат файлу .doc – оскільки коментарі писатимуться у форматі «track changes») на електронну адресу викладачки до **10 квітня 2016 р.** (24.00). Кожне запізнення на добу – мінус 3 бали.

Назва документа – прізвище авторки /автора англійською мовою і рік (наприклад, Martsenyuk_2016. doc). Назва листа – Intro to Gender Studies 2016 (essay).

Обов'язкове оформлення титульної сторінки роботи з вказанням такої інформації (прохання скопіювати цю таблицю собі у титульний листок):

Прізвище та ім'я	<i>Ви заповнюєте</i>
Назва есе	<i>Ви заповнюєте</i>
Електронна адреса, на яку надсилати коментарі	<i>Ви заповнюєте</i>
Кількість балів за есе (із 30), з них	<i>Я заповнюю</i>
Логічна структура есе (із 5)	<i>Я заповнюю</i>

Змістовна структура есе (із 10)	Я заповнюю
Фахове використання термінології (із 10)	Я заповнюю
Стилістика написання (із 5)	Я заповнюю
Кількість знаків (із пробілами)	Ви заповнюєте

Недотримання формальних вимог в оформленні есе сприйматимуться як неуха і каратимуться зняттям балів.

Коментарі до дослідження і бал за роботу будуть надіслані на електронну адресу.

Найкращі есе будуть опубліковані у відкритому доступі на <http://ekmair.ukma.edu.ua/>

Приклади минулорічних успішних есе:

- Поднос В. Гендеровані шкільні ритуали: по кому дзвонить перший дзвоник?
<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4170>
- Смоляр Л. Чи є в аудиторії дівчата? <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4169>

Окрім того, ви маєте можливість взяти участь у щорічній Всеукраїнській науково-практичній конференції «Гендерна проблематика та антропологічні горизонти», яка проводиться кафедрою гендерних досліджень Національного університету «Острозька академія» 20-21 травня 2016 року. Буде обговорюватися також і проблематика гендерних стереотипів освіти.

Детальніше про умови участі дивіться: <http://www.womenhistory.org.ua/index.php/novini/121-ostrog-gender-studies-volume>

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	5 (відмінно)	Зараховано	A (відмінно)
81 – 90	4 (добре)		B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70	3 (задовільно)		D (задовільно)
60 – 65			E (достатньо)
30 – 59	2 (незадовільно)	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)

Авторка курсу

Тамара Марценюк

Завідувачка кафедрою соціології

Анна Осипчук